

ARBITRAŽNA PRAKSA

UTVRĐIVANJE PRAVA SPASILACA NA NAGRADU ZA SPASAVANJE

Sporovi koji nastaju pri utvrđivanju prava spasilaca broda i tereta na moru i unutrašnjim vodama često se rešavaju putem arbitraže. Odluke ugovorenog arbitražnog tribunala mogu se osporavati pred sudom, u skladu s pravnim sistemom države na čijoj su teritoriji donete.

Arbitraže mogu biti institucionalne ili arbitraže *ad hoc*. Poduhvat spasavanja može se obaviti ugovaranjem tipiziranih ugovora o spasavanju, kojih ima više. Spasavanje često izvode profesionalni spasioci koji spasavanje ugovaraju na osnovu ugovora „bez uspeha nema nagrade“. U praksi se ugovor o spasavanju najčešće sastavlja u „Lojdu“.¹ Kao njegova prednost, najčešće se navodi to što se pravo spasilaca na nagradu uslovljava postignutim uspehom u spasavanju, brzinom donošenja odluke, razumnim troškovima arbitražnog postupka i izbegavanjem javnosti.

Spasavanje na moru regulisano je Međunarodnom konvencijom o izjednačavanju nekih pravila o pružanju pomoći i spasavanju na moru iz 1910, sa Protokolom iz 1967. godine. Jugoslavija je ratifikovala konvenciju iz 1910, a njene odredbe unete su u Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi. Prema odredbama Zakona, spasavanje se odnosi i na spasavanje brodova i tereta na unutrašnjim vodama.

U međuvremenu, doneta je nova konvencija o spasavanju na moru,² koja proširuje pravo spasilaca na nagradu. Njihovo pravo nije više uslovljeno uspešnim spasavanjem broda i tereta. Spasioci imaju pravo na nagradu ako su sprečili zagađenje čovekove sredine ili su već nastalu štetu smanjili. „Lojdo“ ugovor o spasavanju predviđa primenu poslednje konvencije. Posle propasti

¹ Lloyd's Standard Form of Salvage Agreement No Cure – No Pay.

² The International Convention on Salvage, IMO 1989.

tankera „Torry Canyon” i „Amocco Cadiz”, kada su nastale velike ekološke štete, profesionalni spasioci nisu više hteli da tegle oštećene tankere na osnovu ugovora „bez uspeha nema nagrade”, plašeći se svoje odgovornosti. Tegljenje su usloveli zaključenjem ugovora o delu s vlasnikom tankera, koji je ugovorom preuzeo odgovornost za zagađenje čovekove sredine. Nakon toga, usledile su pripreme za donošenje nove konvencije o spasavanju. Osiguravači od odgovornosti vlasnika tankera (*P&I klubovi*) prihvatili su da pokriju odgovornost spasilaca u okviru osiguravajućeg pokrivača vlasnika tankera.

Arbitražnu odluku doneo je 2006. arbitražni tribunal u Njujorku u predmetu *H. R. M., Inc. v. MV/SKYZ THE LIMIT, et al.* Činjenično stanje bilo je sledeće: brod je bio nasukan na jezeru i sopstvenim pogonom nije mogao da se odsuče. Profesionalni spasilac odazvao se pozivu vlasnika nasukanog broda. Usmeno je dogovorena nagrada za spasavanje: 15 odsto od osigurane vrednosti broda. Zaključen je standardni ugovor o spasavanju koji je predviđao primenu Konvencije o spasavanju iz 1989. Prema Konvenciji, ugovor će biti poništen a) ukoliko se utvrdi da je spasavani brodovlasnik bio pod prinudom da ugovor zaključi i b) ako se utvrdi da je ugovorena nagrada za spasavanje previsoka.

Arbitraža je utvrdila da za vreme spasavanja nije postojala velika opasnost za nasukani brod i da spasavani brodovlasnik nije bio pod nedozvoljenim uticajem spasioca. Spasiocima je dosuđena nagrada od 19.275 američkih dolara, to jest 15 procenata osigurane vrednosti spasavanog broda.

Tribunal je odbio zahtev spasioca da mu se dosudi kaznena šteta (*punative damages*).

Arbitražnu odluku doneo je 2006. arbitražni tribunal u Filadelfiji u predmetu *Offshore Marine Towing, Inc. and M/V WILMA'S IDEA, et al.* Činjenično stanje je bilo sledeće: u usidrenu jahtu u pomorskoj luci na Floridi prodrila je morska voda. Pozivu se odazvao profesionalni spasilac, koji je pomoću svojih pumpi sprečio da jahta potone. Zaključen je standardni ugovor o spasavanju. Arbitražni tribunal nije prihvatio zahtev spasioca da odredi nagradu za spasavanje od 10 odsto vrednosti jahte, to jest 90.000 dolara. Tribunal je spasiocu dodelio 5.000 dolara, budući da prilikom spasavanja nije bila potrebna posebna veština, a spasavanje je izvršeno u povoljnim vremenskim uslovima.

Arbitražnu odluku doneo je 2006. arbitražni tribunal u Njujorku u predmetu *9 Marine Rowing and Salvage, Inc. – M/V JERSEY DEVIL, et al.*³ Činjenično

³ Jason R. Harris, Recent developments in salvage law, Maritime Law Association, Salvage Committee, Spring 2007, Wilmington, North Caroline.

stanje bilo je sledeće: brod sa 34 putnika u magli i po kišnom vremenu udario je u podvodnu stenu i tom je prilikom oštećena krma. Zapovednik broda usidrio je oštećeni brod i evakuisao putnike. Na njegov poziv, brod je oteglio profesionalni spasilac na sigurno područje, u kome je oštećeni brod i usidren. Arbitražni sud nije prihvatio zahtev spasioca da mu se dodeli visoka nagrada za spasavanje budući da pružena usluga nije zahtevala posebnu stručnost spasioca, a nije korišćena ni posebna spasilačka oprema.

Sudsku odluku je 1884. doneo sud u Virdžiniji u predmetu *Potomac Steam – Boa Co. v. Baker* zbog osporavanja nagrade za spasavanje potraživanja od spasioca broda i tereta.⁴ Činjenično stanje je bilo sledeće: brod „Excelsior” („E”), ploveći niz reku, sudario se sa teljačem „Fortune”, usled čega je na drvenom brodu „E” nastala rupa kroz koju je prodrla voda. Zapovednik „E” nasukao je brod da spreči potonuće i pozvao spasioce. Profesionalni spasilac sa svojim brodom „Resolute”, sa opremom za spasavanje i gnjurcem, pritekao je u pomoć. „E” je bio delimično potopljen. Sačekali su jutro kako bi utvrdili štetu uz angažovanje gnjurca. Teret sa „E” je prekrčan, i posle delimične popravke i ispumpavanja vode, „E” je dotegljen do doka u Norfolku. Ukupno, pružanje pomoći trajalo je 45 sati.

Vlasnik „E” je smatrao da usluga koja je pružena ne predstavlja uslugu spasavanja. U sudskom sporu protiv vlasnika „E” sud je spasiocu dodelio 5.600 dolara smatrajući sledeće:

- da pružena usluga predstavlja spasavanje;
- da spasiocu pripada nagrada za spasavanje u proporciji rizika kome su bili izloženi on i njegova oprema, uzimajući u obzir i vrednost spasenog broda i tereta, pokazanu veštinu, energiju spasioca i vreme trajanja spasavanja.

Arbitražnu odluku koju je doneo arbitražni tribunal u predmetu *Semco Salvage & Marine Pte. Ltd. v. Lancer Navigation* poništio je sud 1995. godine.⁵ Osnovni razlog što je vrhovni sud Engleske razmatrao arbitražnu odluku bio je u vezi s tumačenjem odredaba Konvencije o spasavanju koje se odnose na nagradu za spasavanje pri sprečavanju zagađenja čovekove sredine. Spasilac koji i pored uložениh napora i veštine nije uspeo da spreči zagađenje čovekove sredine neće pokušati ponovo takav poduhvat, u kome je podneo troškove. On

⁴ Browse Open. Jurist, <http://openjurist.org/123/us/40/potomac-steam-boat-co-v-salvage-co>, 10. 2. 2014.

⁵ House of Lords, http://www.publications.parliament.uk.pa/1d199697/1d_udgmt/jd97006/emco02.htm, 6. 2. 2014.

se zato ne sme ostaviti bez nagrade. Pri nagrađivanju spasioca u ovakvim slučajevima neophodno je uzeti u obzir okolnosti koje prate poduhvat spasavanja, brod spasioca, opremu za spasavanje i utrošeno vreme. U ovakvim slučajevima neće se primenjivati poznati princip spasavanja: bez uspeha nema nagrade. Spasiocima će se u svakom slučaju dodeliti nagrada. Nagrada za sprečavanje zagađenja čovekove sredine biće dodeljena ukoliko je veća od nagrade za spasavanje broda i tereta. Spasilac je spor dobio.

*Priredio: **dr Zoran D. Radović***